

1 Příjmení „Škarvada“

1.1 Význam příjmení

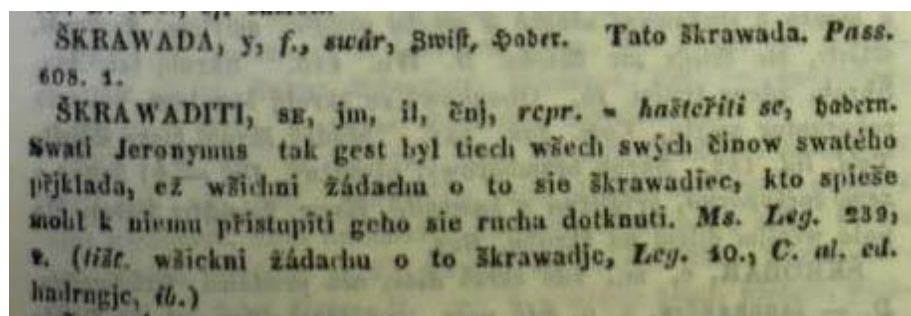
Každý se někdy zamyslí nad tím, co znamená jeho příjmení a odkud se vzalo. Někteří lidé to mají jednoduché, jejich příjmení je dodnes srozumitelné nebo je to dokonce slovo, které se v jazyce běžně užívá. Jiní už musí trochu zapátrat a to byl i můj případ. Význam mého příjmení "Škarvada" mi dříve jasný nebyl a ani jsem jej neobjevil v žádné literatuře zabývající se původem a vznikem příjmení. Proto jsem se rozhodl zjistit, co slovo „škarvada“ znamená a tak možná trochu odhalit, jaký mohl být jeho první nositel, proč ho ostatní takto pojmenovali.

Po velmi dlouhou dobu stačilo lidem k rozlišení jednotlivců jedno, tzv. osobní jméno. Nevelké komunity lidí ani přesnější rozlišení nepotřebovaly. S růstem počtu obyvatel na vesnicích i ve městech se přehled vytrácel a bylo třeba zavést do jména další rozlišovací činitel. Tím se stávala různá příjímí, přízviska či přezdívky a z nich se vyvinula příjmení, i když ještě ne v ustálené dědičné formě, jaká je známa dnes. Příjmení vznikala různě, např. podle místa, odkud člověk pocházel, podle povolání, které vykonával, podle názvů různých věcí, zvířat či událostí, a také podle osobních tělesných nebo povahových vlastností.

1.2 Pátrání po kořenech příjmení "Škarvada"

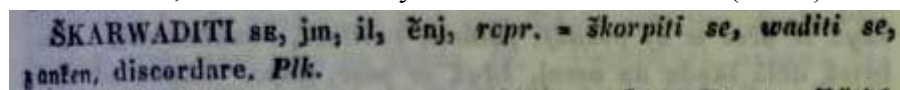
Vraťme se ovšem k našemu příjmení „Škarvada“. Na začátku mého pátrání jsem v díle J. Beneše [2] našel jedinou zmínku, a to o původu příjmení podobného, totiž „Škabrada“. Autor jej řadí do skupiny příjmení vyjadřujících lidské vlastnosti a postoje a vysvětluje jeho vznik ze staročeského slova „škravada“, ovšem již bez uvedení významu tohoto slova. V novější publikaci D. Moldanové [9] je však příjmení „Škabrada“ odvozeno jinak, a to vznikem ze slova "škabrat"=žebrot (ve staročestíně slovo "škebrat"=škemrat, reptat).

„Škarvada“ se foneticky staročeskému „škravada“ blíží ještě více než dříve uvedené „Škabrada“ (pouze přesmyčka 3. a 4. písmene). Proto jsem pátral po významu tohoto slova a našel jsem jej v Malém staročeském slovníku J. Běliče [3]. Staročeské podstatné jméno ženského rodu „škravada“ (nebo také „škravada“) odpovídá dnešnímu pojmu „svár“ (různice, roztržka); také přídavné jméno „škravadlivý“ znamenalo „svárlivý“.

Obr. 1: "Škrawada" a "Škrawaditi" v Jungmannově Slovníku

legend ze života světců). Ve slovníku je navíc uvedeno sloveso "škravaditi" s významem "hašteřiti se", včetně citátu z výše uvedeného Pasionálu (obr. 1).

Obr. 2: "Škarwaditi" v Jungmannově Slovníku

Stejně vysvětlení je pro slovo „škravada“ obsaženo

i v Jungmannově Slovníku [7], kde je zmíněn také pramen – středověký

Pasionál, odkud Jungmann toto slovo převzal (pasionál je středověká sbírka

Ve stejném slovníku na mě čekal i další objev - přímo výraz "škarwaditi" (obr. 2) s významem "škorpiti

se, vaditi se". Jako pramen tohoto slova uvádí Jungmann Palkovičův slovník, který ten Jungmannův časově předcházel.

Lze tedy předpokládat, že slova "škarvaditi" i "škravaditi" jsou stejného staročeského základu, a že z nich příjmení „Škarvada“ kdysi vzniklo. Domníval jsem se, že tato slova svým životem nepřekročila období národního obrození. Jaké však bylo moje překvapení, když jsem obě slova našel v Českoněmeckém slovníku J. Herzera a V. Pracha [5] z roku 1916 (!). Znamená to, že ještě na počátku 20. století existovala – alespoň jako knižní výrazy. Za necelé století ovšem obě slova z hovorové i psané řeči úplně vymizela a v současné době jejich význam už pravděpodobně nikdo nezná.

Trochu úsměvnou interpretaci příjmení „Škarvada“ jako zkrácení dvousloví „škaradá vada“ je tedy možné na základě výše uvedených fakt odmítnout. Jak je uvedeno výše, naši předkové si zajisté dávali přízviska či přezdívky i podle tělesných a duševních vad, ale tyto vždy označovaly konkrétní vadu (např. Pyskatý, Brada, Křivánek, Hloupý) nebo přímo celkový fyzický zjev dotyčného (Škarda, Škareda). Daleko pravděpodobnější je, že první Škarvadové dostali svoje příjmení podle jedné z nepříliš pěkných povahových vlastností – byli to lidé hádaví, hašteřiví, svárliví, zkrátka "škravadliví".

1.3 Nejstarší nositelé příjmení "Škarvada"

Vůbec nejstarší **písemný** záznam o nositeli jména Škarvada, který jsem dosud objevil, je obsažen v Berní rule - kraj Čáslavský z roku 1654 v edici F. Beneše [1]. Po třicetileté válce bylo třeba provést soupis všech pozemků držných poddanými; z těchto pozemků se totiž platila berně (naopak z vrchnostenského majetku se berně neplatila). Tak vznikl první kompletní soupis pozemků a také poddaných na území Čech, řazený podle krajů, lokalit a jednotlivých panství. Na základě soupisu bylo zjištěno, že po třicetileté válce byla přibližně 1/3 usedlostí pustých. V té době měly Čechy zhruba 1 milión obyvatel.

Jedním ze zapsaných poddaných byl také **Matyáš Škarvada**. Hospodařil na středně velkém statku ve vesnici Stržanov na panství Vojnův Městec, které patřilo cisterciáckému klášteru ve Žďáru na Moravě (dnes Žďár nad Sázavou).

1.4 Významní nositelé příjmení „Škarvada“

Mons. Jaroslav Škarvada ThDr. (* 14.9.1924 Praha Vinohrady)

Roku 1945 ukončil studia v Římě, v roce 1949 byl vysvěcen v Římě na kněze, poté působil mezi léty 1965-1969 jako sekretář kardinála Berana v Římě. Od roku 1968 byl koordinátorem duchovní služby pro české emigranty po celém světě, v roce 1983 byl vysvěcen papežem Janem Pavlem II. na biskupa. Za socialismu byl mezi lidmi známý především z vln Hlasu Ameriky, Svobodné Evropy a Vatikánského rozhlasu.

Po roce 1989 se biskup Škarvada vrátil z exilu. Od listopadu 1991 do února 2001 byl generálním vikářem pražské arcidiecéze a od ledna 1993 do září 2002 proboštem Metropolitní kapituly u sv. Víta, Václava a Vojtěcha v Praze. Dne 28.10.2003 jej prezident republiky vyznamenal Řádem T.G. Masaryka III. třídy za vynikající zásluhy o demokracii a lidská práva.

Brig. gen. v.v. Zdeněk Škarvada (* 8.11.1917 Olešnice)

Zdeněk Škarvada sloužil u čs. letectva a po obsazení Československa německou armádou v roce 1939 odešel do zahraničního odboje. Začátek války ho zastihl v Polsku na letišti v Deblině. Během času se dostal až na území SSSR. Zde prožil několik měsíců a poté byl zařazen do transportu mířícího do Velké Británie. Po několikátýdenní plavbě přistál v Liverpoolu. Vstoupil do řad královského letectva a stal se příslušníkem slavné 310. čs. stíhací perutě. Během jednoho operačního letu musel nad ledovými vlnami lamanšského průlivu opustit svůj porouchaný letoun a použít padák. Byl vyloven německou

lodí. Pilot prošel několika německými zajateckými tábory, evakuace posledního z nich v lednu 1945 se pro něj i ostatní zajatce změnila v pochod smrti. Strastiplnou pout' ukončilo až osvobození zajatců americkými vojáky, následoval přesun do Anglie, pak návrat do osvobozené vlasti a služba v novém čs. letectvu. I do jeho života zasáhl "vítězný únor" 1948. Tehdy musel opustit letectvo a později byl propuštěn z armády. Hledání nové životní cesty bez leteckých křídel ho zavedlo ke geologickému průzkumu a později až hluboko pod zem, do ostravských dolů. (podle [6])

1.5 Kolik je "Škarvadů"?

Na internetových stránkách Ministerstva vnitra České republiky, sekce Statistiky [8] je uveden statistický přehled četnosti mužských a ženských příjmení v České republice obsahující zhruba 60 000 nejčtetnějších příjmení (s četností 5 a více).

Z něj vyplývá, že k 1. 4. 2004 žije v České republice:

126 mužů s příjmením „Škarvada“, a že toto příjmení je na 6716. místě v pořadí podle četnosti výskytu mužských příjmení v ČR,

153 žen nosících příjmení „Škarvadová“, a že toto příjmení je na 5778. místě v pořadí podle četnosti výskytu ženských příjmení v ČR.

1.6 Jak lidé komolí příjmení "Škarvada"?

Mnoho příjmení působí ostatním v mluvené i psané řeči nemalé problémy a jejich nositelé jsou tak přejmenováni většinou podle podobných existujících příjmení. Také vyslovení příjmení Škarvada je pro mnohé tvrdý oříšek. Podle (nejen) mých zkušeností lidé ve většině případů jméno zkomolí některým z následujících tvarů: Škavrada, Škvarda, Škarda, Škabrada, Škamrada apod.; opravdu nejkurióznějším příkladem je "Slarroda" - na toto „jméno“ mi dokonce nějakou dobu pošta doručovala předplacený časopis.

2 Literatura

1. Beneš, F.: Berní rula č.10, kraj Čáslavský, I. díl, Praha 1953, SPN, 1. vydání, 454 stran
2. Beneš, J.: O českých příjmeních, Praha 1962, ČSAV, 1. vydání, 356 stran
3. Bělič, J.: Malý staročeský slovník, Praha 1979, SPN, 1. vydání, 707 stran
4. Doležalová, V. : O českých příjmeních – rejstříky k lit. /2/, Praha 1970, Academia, 1. vydání, 203 stran
5. Herzer, J., Prach, V.: Českoněmecký slovník, díl 2, Praha 1916, J.Otto, 1. vydání, 832 stran
6. Horáková, J., Popelka, J., Kolesa, V.: Zdeněk Škarvada - Keep Floating!, Zlín 2001, V. Kolesa, 1. vydání, 32 stran
7. Jungmann, J.: Slovník česko-německý, díl 4 /S-U/, Praha 1990, Academia, 2. vydání, 844 stran
8. Ministerstvo vnitra České republiky, sekce Statistiky, <http://www.mvcr.cz/statistiky>
9. Moldanová, D.: Naše příjmení, Praha 1983, Mladá fronta, 1. vydání, 289 stran
10. Pohanka, H.: Sám proti toku času aneb s genealogií k vlastním kořenům, Litvínov 2002, Dialog, 1. vydání, 272 stran
11. Rameš, V.: Slovník pro historiky a návštěvníky archivů, Praha 2005, Libri, 1. vydání, 432 stran
12. Svoboda, J.: Staročeská osobní jména a naše příjmení, Praha 1964, ČSAV, 1. vydání, 320 stran